

АНОТАЦІЯ

Мельник Інна Тарасівна. Роман майстра «магічної літератури» Лео Перуца «*Nachts unter der steinernen Brücke*» у перекладі Галини Петросаняк. Дипломна робота другого (магістерського) рівня вищої освіти. На правах рукопису. Спеціальність В11 Філологія. Спеціалізація В11.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька. Івано-Франківськ, 2025.

Дана дипломна робота присвячена дослідженню художнього перекладу як важливого інструменту міжкультурної комунікації на прикладі роману Лео Перуца «*Nachts unter der steinernen Brücke*» та його українського перекладу, здійсненого Галиною Петросаняк. У роботі всебічно проаналізовано лінгвістичні, стилістичні та культурні особливості перекладу, визначено основні проблеми, що виникають при перенесенні художнього тексту з однієї культури в іншу, та окреслено шляхи їхнього вирішення.

Об'єктом дослідження є роман Лео Перуца та його український переклад, предметом – особливості передачі авторського стилю, символіки й культурних реалій у процесі міжмовної адаптації. Метою роботи є аналіз перекладацьких стратегій і прийомів, спрямованих на збереження багат шарової структури тексту та його художньої цілісності.

Для досягнення мети застосовано порівняльний, описовий, історико-літературний та інтерпретаційний методи. Наукова новизна полягає у комплексному аналізі специфіки відтворення «магічного реалізму» в українському перекладі, а також у висвітленні нових підходів до адаптації культурних реалій та стилістичних особливостей твору.

Теоретичне значення роботи полягає у розширенні уявлень про художній переклад як засіб міжкультурного діалогу, практичне – у можливості використання результатів у навчальних програмах з перекладознавства та літературознавства, а також у сприянні популяризації творчості Лео Перуца в Україні.

Ключові слова: художній переклад, магічний реалізм, культурні реалії, авторський стиль, перекладацькі стратегії, стилістичні особливості.

ZUSAMMENFASSUNG

Die vorliegende Diplomarbeit ist der Untersuchung der literarischen Übersetzung als wichtigem Instrument der interkulturellen Kommunikation am Beispiel des Romans von Leo Perutz *«Nachts unter der steinernen Brücke»* und seiner ukrainischen Übersetzung durch Halyna Petrosanjak gewidmet. In der Arbeit werden die linguistischen, stilistischen und kulturellen Besonderheiten der Übersetzung umfassend analysiert, die zentralen Probleme bei der Übertragung eines literarischen Textes von einer Kultur in eine andere aufgezeigt sowie mögliche Lösungsansätze skizziert.

Gegenstand der Untersuchung ist der Roman von Leo Perutz und dessen ukrainische Übersetzung, Untersuchungsobjekt sind die Besonderheiten der Wiedergabe des Autorenstils, der Symbolik und der kulturellen Realien im Prozess der interlingualen Adaptation. Ziel der Arbeit ist die Analyse von Übersetzungsstrategien und -techniken, die auf die Bewahrung der vielschichtigen Struktur des Textes und seiner künstlerischen Ganzheit ausgerichtet sind.

Zur Erreichung des Ziels wurden vergleichende, beschreibende, literaturhistorische und interpretative Methoden angewandt. Die wissenschaftliche Neuheit besteht in der umfassenden Analyse der Spezifik der Wiedergabe des «Magischen Realismus» in der ukrainischen Übersetzung sowie in der Darstellung neuer Ansätze zur Adaptation kultureller Realien und stilistischer Besonderheiten des Werkes.

Die theoretische Bedeutung der Arbeit liegt in der Erweiterung der Vorstellungen über die literarische Übersetzung als Mittel des interkulturellen Dialogs, die praktische Bedeutung – in der Möglichkeit, die Ergebnisse in Lehrveranstaltungen zur Übersetzungswissenschaft und Literaturwissenschaft einzusetzen sowie in der Förderung der Popularisierung des Schaffens von Leo Perutz in der Ukraine.

Schlüsselwörter: literarische Übersetzung, Magischer Realismus, kulturelle Realien, Autorenstil, Übersetzungsstrategien, stilistische Besonderheiten.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ I. ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД ЯК ВИД МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	10
1.1. Поняття та особливості художнього перекладу.....	10
1.2. Способи і труднощі перекладу художньої літератури.....	19
1.3. Переклад реалій у художньому тексті: власні назви, побутові реалії, фразеологізми	25
Висновки до Розділу I.....	31
РОЗДІЛ II. ЛЕО ПЕРУЦ ЯК МАЙСТЕР «МАГІЧНОЇ» ЛІТЕРАТУРИ	33
2.1. Життєвий і творчий шлях Лео Перуца	33
2.2. Особливості «магічного реалізму» в творчості письменника.....	40
2.3. Роман «Nachts unter der steinernen Brücke» як зразок «магічної» літератури.....	49
Висновки до Розділу II.....	58
РОЗДІЛ III. ТЕМАТИКА, ПРОБЛЕМАТИКА ТА ХУДОЖНІЙ СВІТ РОМАНУ «NACHTS UNTER DER STEINERNEN BRÜCKE».....	60
3.1. Історичний контекст і тематика роману.....	60
3.2. Проблематика твору: людські долі в контексті історії	64
3.3. Символіка та міфопоетика роману	71
Висновки до Розділу III	79
РОЗДІЛ IV. ПЕРЕКЛАД РОМАНУ ГАЛИНИ ПЕТРОСАНЯК: ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ	81
4.1. Лінгвістичні та стилістичні особливості перекладу Галини Петросаняк	81
4.2. Специфіка відтворення магічного реалізму в перекладі	92
Висновки до Розділу IV.....	109
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	111

Актуальність теми

Художній переклад є важливим компонентом міжкультурного діалогу, адже саме через літературні твори здійснюється обмін культурними цінностями, традиціями та світоглядними концепціями між різними народами. Особливої ваги набуває дослідження перекладу творів таких авторів, як Лео Перуц, чие письмо вирізняється багатошаровою символікою, стилістичною витонченістю та оригінальною тематикою.

Роман Лео Перуца «Nachts unter der steinernen Brücke» демонструє унікальний синтез історичних подій, міфологічних образів і магічного реалізму, що створює складнощі у відтворенні його художнього світу мовою перекладу. Робота Галини Петросаняк із перекладу цього твору є значним досягненням у сфері українського перекладознавства, а її аналіз дозволяє глибше зрозуміти процес адаптації таких текстів до українського читача.

Таким чином, дослідження сприяє розширенню уявлень про художній переклад як засіб міжкультурної комунікації, а також сприяє популяризації творів Лео Перуца в Україні.

Об'єктом дослідження є роман Лео Перуца «Nachts unter der steinernen Brücke» та його переклад українською мовою, виконаний Галиною Петросаняк.

Предметом є лінгвістичні, стилістичні та культурні особливості перекладу, а також специфіка передачі «магічного реалізму» як художнього феномену.

Матеріалом дослідження є переклад роману Лео Перуца «Nachts unter der steinernen Brücke» Галини Петросаняк.

Мета і завдання дослідження

Метою роботи є аналіз перекладу роману «Nachts unter der steinernen Brücke» з урахуванням лінгвістичних і культурних аспектів, а також вивчення способів передачі авторського стилю й особливостей «магічного реалізму» у перекладі.

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання**:

1. Дослідити поняття художнього перекладу та його особливості.
2. Розглянути складнощі перекладу художньої літератури, включаючи відтворення реалій, фразеологізмів та власних назв.
3. Вивчити життєвий і творчий шлях Лео Перуца, а також особливості його літературного стилю.
4. Проаналізувати тематику, проблематику й символіку роману «Nachts unter der steinernen Brücke».
5. Розглянути специфіку перекладу роману українською мовою з акцентом на передачу стилю й елементів «магічного реалізму».

Для досягнення мети застосовувалися такі **методи**:

- порівняльний аналіз оригіналу та перекладу;
- описовий метод для аналізу стилістичних і лінгвістичних особливостей;
- історико-літературний метод для розуміння контексту створення роману та його художнього світу;
- інтерпретаційний метод для вивчення елементів символіки та міфопоетики.

Наукова новизна

Наукова новизна цього дослідження полягає у комплексному аналізі перекладу роману Лео Перуца «Nachts unter der steinernen Brücke», виконаного українською мовою Галиною Петросаняк. У роботі вперше здійснено всебічний розгляд особливостей передачі авторського стилю, культурних реалій та художньої багатозначності, властивих творам, що поєднують елементи «магічного реалізму», історичної прози та філософської рефлексії.

Зокрема, дослідження вперше аналізує специфіку відтворення «магічного реалізму» в українському перекладі цього роману. Увага приділяється способам передачі фантастичних, міфопоетичних та історичних образів, які є важливими для розкриття ідейної та символічної глибини тексту. Робота також пропонує нові підходи до перекладу культурних реалій, таких як власні назви, побутові реалії, фразеологізми, які відіграють ключову роль у створенні автентичної атмосфери тексту.

Новизна роботи проявляється і в дослідженні стилістичних прийомів, що використовуються у перекладі, зокрема способів збереження стилю автора, що поєднує витончену багатошаровість, історичний контекст і фантастичні елементи. Особливий акцент зроблено на адаптації мови твору до української мовної традиції, збереженні оригінальної ритміки та образності тексту.

Дослідження також розширює теоретичні уявлення про переклад творів, які належать до літератури межового жанру, де історичний наратив переплітається з міфопоетикою та елементами фольклорних мотивів. У цьому контексті наукова новизна полягає у висвітленні процесів міжкультурної взаємодії, що реалізується через художній переклад, і їхнього впливу на сприйняття тексту у новому мовному середовищі.

Окрім цього, у роботі запропоновано сучасні перекладацькі підходи до вирішення труднощів, пов'язаних із відтворенням художніх особливостей складних текстів, що має вагоме значення для розвитку теорії та практики художнього перекладу. Таким чином, дослідження доповнює існуючі знання в галузі перекладознавства новими аспектами, зокрема аналізом передачі багатошарових художніх структур у міжмовній комунікації.

Таким чином, наукова новизна роботи полягає у розширенні уявлень про специфіку перекладу художніх текстів, багатих на символіку, історичні алюзії та культурні реалії, і виведенні нових підходів до передачі авторської стилістики в іншомовному середовищі.

Теоретико-практичне значення

Результати цього дослідження мають значний практичний потенціал у різних сферах. Насамперед, робота може бути корисною для вдосконалення теорії та практики художнього перекладу. Аналіз специфіки відтворення елементів «магічного реалізму» в українському перекладі роману Лео Перуца надає перекладачам цінні рекомендації щодо передачі авторського стилю, збереження багатошаровості художнього тексту та адаптації культурних реалій. Це дозволяє уникати спрощення оригінального змісту та допомагає зберігати художню цілісність тексту при його міжмовній адаптації.

Крім того, результати дослідження можуть бути інтегровані у навчальні програми вищих навчальних закладів, зокрема в курси, пов'язані з перекладознавством, теорією художнього перекладу, літературознавством та культурологією. Матеріали роботи можуть використовуватись як приклади для аналізу перекладацьких стратегій, а також для розуміння специфіки роботи з текстами, що належать до напрямів історичної прози чи «магічного реалізму».

Практичне значення також полягає у сприянні популяризації творчості Лео Перуца серед українських читачів. Його твори, наповнені унікальними символами, історичними алюзіями та філософськими роздумами, є цінним літературним надбанням, яке може стати джерелом натхнення для подальших перекладів і літературних досліджень.

Окрім цього, дослідження допомагає поглибити розуміння принципів міжкультурної комунікації через художній текст, зокрема того, як переклад може сприяти міжкультурному обміну та збагаченню національних літератур. Результати роботи можуть бути використані перекладачами, дослідниками, літературними критиками, викладачами та студентами, які працюють над вивченням чи створенням перекладів художньої літератури.

Таким чином, дослідження створює базу для подальших наукових розвідок у галузі художнього перекладу, сприяючи розширенню наукового підходу до адаптації складних літературних текстів різних культур та епох.

Апробація результатів роботи

Результати дослідження були апробовані на X Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації» ELLIC-2025 у вигляді тез доповіді на тему «Особливості інтерпретації роману Лео Перуца «Nachts unter der steinernen Brücke» в українському перекладі Галини Петросаняк» (Івано-Франківськ, 2025) та на Міжнародній науково-практичній конференції «Міждисциплінарні підходи до стратегічного розвитку науки, освіти, технологій та національного добробуту» для публікації у збірнику

«Міждисциплінарні підходи до стратегічного розвитку науки, освіти, технологій та національного добробуту» (секція Філологічні науки) у вигляді тез доповіді на тему «Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації» (Полтава, 2025).

Структура роботи

Магістерська робота складається з вступу, чотирьох розділів, висновків і списку використаних джерел.

У першому розділі розглянуто художній переклад як вид міжкультурної комунікації, його поняття, способи та труднощі.

Другий розділ присвячений творчості Лео Перуца як представника «магічного реалізму» і аналізу його роману «Nachts unter der steinernen Brücke».

Третій розділ аналізує тематику, проблематику та символіку роману в історичному контексті його створення.

Четвертий розділ зосереджений на особливостях перекладу твору українською мовою Галиною Петросаняк з акцентом на стилістичні й культурні аспекти.

У висновках підсумовуються результати дослідження, а список джерел доповнює виконану роботу.

За обсягом робота складається з 117 с., з яких 101 с. основного матеріалу. Список використаної літератури містить 51 джерело, Кількість опрацьованих прикладів у практичній частині становить 23.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження було всебічно проаналізовано художній переклад як важливий елемент міжкультурної комунікації, зосереджено увагу на специфіці творчості Лео Перуца, а також розглянуто лінгвістичні, стилістичні та культурні особливості перекладу його роману «Nachts unter der steinernen Brücke» Галини Петросаняк. Під час роботи було визначено основні проблеми, з якими стикається перекладач при перенесенні художнього тексту з однієї культури в іншу, та оцінено, як саме перекладачка змогла адаптувати та зберегти специфіку магічного реалізму в контексті української мовної і культурної ситуації.

1. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації. Художній переклад – це не просто переклад слів і фраз, а складний процес міжкультурного обміну, де важливо зберегти не тільки мовні, але й культурні, соціальні та психологічні аспекти оригінального твору. У перекладі важливе значення має адаптація культурних реалій, побудови світу та емоційного контексту. Перекладач має враховувати значення кожного слова, фрази, образу, аби передати не лише буквальне значення, але й глибину і атмосферу оригіналу. У цьому контексті, переклад Галини Петросаняк є чудовим прикладом успішної адаптації культурних особливостей і збереження тонкої межі між магічним і реальним у літературі Лео Перуца.
2. Творчість Лео Перуца та магічний реалізм. Лео Перуц є одним із яскравих представників магічного реалізму, який поєднує реальний світ із елементами фантастичного, створюючи нові реалії, де магія і буденність переплітаються та взаємодіють. У його творчості магічний реалізм не є лише декоративним елементом, а важливим інструментом для розкриття глибинних психологічних і соціальних проблем, таких як природа пам'яті, історичний контекст, долі людей. Роман «Nachts unter der steinernen Brücke» є класичним зразком такого підходу, де магія служить не просто фоном, а своєрідним способом осмислення складних процесів людського існування. Важливим є те, що Лео Перуц через магічний реалізм створює унікальний світ, який

вимагає від перекладача точно передавати не лише сюжети та образи, а й атмосферу, що формується через ці образи.

3. Тематика, проблематика та художній світ роману. Роман Лео Перуца «*Nachts unter der steinernen Brücke*» охоплює низку важливих і складних тем, зокрема історичну пам'ять, вплив минулого на долю людини, особистісну ідентичність і взаємодію між реальним і фантастичним світами. Магічний реалізм служить інструментом для розкриття цих тем, дозволяючи відобразити внутрішні конфлікти героїв і їхні психологічні пошуки через надприродні образи та символи. Перекладачка, адекватно передаючи ці процеси в перекладі, зуміла передати важливу глибину тексту, забезпечивши збереження магії, що пронизує світ Перуца, і створюючи водночас відчуття реальності.
4. Особливості перекладу Галини Петросаняк. Переклад Галини Петросаняк є важливим внеском у донесення творчості Лео Перуца до українського читача. Перекладачка вдалась до багатьох мовних і стилістичних рішень, що дозволяють зберегти специфіку магічного реалізму і перенести його в українську культурну традицію. Одним з основних завдань перекладу такого твору є вміння передати не лише буквальне значення слів, але й емоційний тон, атмосферу, магічні мотиви, що властиві Лео Перуцу. Вдалий вибір лексики, збереження стилістики оригіналу та чутливість до деталей допомогли створити текст, який поєднує дві культури, не втрачаючи при цьому тонкого балансу між реальністю і магією.
5. Магічний реалізм в перекладі. Одним із найважливіших аспектів роботи є специфіка відтворення магічного реалізму в перекладі. Магічний реалізм у творі Лео Перуца є способом вираження не лише фантастичних елементів, але й внутрішнього світу героїв, їхніх переживань і пошуків. Перекладачка змогла зберегти ці процеси, адекватно передаючи складність взаємодії між реальним і магічним. Важливими є особливості вибору лексичних засобів, що дозволяють передати містичну атмосферу, не порушуючи її органічного сприйняття.

6. Культурні особливості та переклад реалій. Враховуючи культурні відмінності між німецьким і українським контекстами, перекладачка вдало адаптувала побутові реалії, історичні алюзії та культурні елементи, щоб текст залишався доступним і зрозумілим для українського читача. Це дозволило не тільки зберегти автентичність оригіналу, але й полегшити процес сприйняття тексту без втрати глибини і нюансів.

Таким чином, результати дослідження підтвердили, що художній переклад є складним і багатогранним процесом, що вимагає від перекладача не лише лексичних знань, а й культурної чутливості та здатності передати атмосферу та емоційну складність оригінального твору. Переклад Галини Петросаняк показав, що, попри всі труднощі, магічний реалізм у роману Перуца може бути успішно адаптований до української мовної і культурної традиції, зберігаючи його багатогранність і унікальність.